

**โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตครูคุณภาพฐานสมรรถนะตามแนวทาง
การบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์**

Research and Development Project of Competency-Based Quality Teachers Production Process
by Integrating the Concept of Contemplative Studies, Mentoring, and Research-Based System,
Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University

ลินดา นาคโปย* วิทยา เต่าสา** สุทธิษา สมณา*** พรทิพย์ อ้นเกษม**** ธิติรัตน์ อธิปัญจพงษ์*****
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตครูคุณภาพฐานสมรรถนะโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการใช้การวิจัยเป็นฐานในการพัฒนา 2. เพื่อประเมินสมรรถนะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนากระบวนการผลิตครู คุณภาพฐานสมรรถนะโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรสมรรถนะครูศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จำนวน 28 คน ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 28 คน และอาจารย์นิเทศจำนวน 6 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า 1. โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการใช้การวิจัยเป็นฐานมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน 2. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะที่บูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา, การใช้การวิจัยเป็นฐาน

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop competency-based quality teachers production process by Integrating the concept of Contemplative Studies, mentoring, and research-based system, and 2) to evaluate the competency of the first-year students who participated in the development project of competency-based quality teachers production process by Integrating the concept of Contemplative Studies, mentoring, and research-based system. The sample group in this research consisted of 28 first-year students of Competency-Based Curriculum, majoring in Social Studies, Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University, 28 mentors from network schools of professional experience practice, and 6 university supervisors from purposive sampling. The results of this research were as follows: 1) The schools which are the place for practicing professional experience employed the concept of Contemplative Studies, the mentoring system, and the research-based system for development through PDCA process. 2) The first-year students

have knowledge, and understanding about the competency integrated with the concept of Contemplative Studies, the mentoring and the research-based system increasingly.

Keywords: Contemplative Studies, Mentoring Research-Based System

บทนำ

สมรรถนะ (Competency) คือ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ บูรณาการในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ การจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่ต้องการบูรณาการวิชาการที่เกี่ยวข้องในด้านนั้น เพื่อให้มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางวิชาชีพผ่านการปฏิบัติจริง หลักสูตรฐานสมรรถนะจึงยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก หลักสูตรฐานสมรรถนะจึงถูกนำมาใช้ในการผลิตนักศึกษาครู โดยมีการเปลี่ยนแปลงการผลิต นักศึกษาครู 5 ปี เป็นการผลิตครู 4 ปี ซึ่งเป็นหลักสูตรอิงสมรรถนะ เปิดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ในหลักสูตรกำหนดให้นักศึกษาครูฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 4 โดยใช้สถานศึกษา เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ในการเรียนรู้ผ่านรายวิชาชีพครู และรายวิชาเอก รวมทั้งการเรียนรู้งานครูในสถานศึกษา การประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายกรณี แล้วถอดบทเรียนจากการเรียนรู้ใน สถานศึกษา ปฏิบัติงานผู้ช่วยครูโดยร่วมมือกับครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

ดังนั้นสถานศึกษาที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้นักศึกษาครู เกิดสมรรถนะตามหลักสูตร กล่าวคือ สถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนานักศึกษาครูร่วมกับมหาวิทยาลัย ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ มีคุณลักษณะ เหมาะสมกับความเป็นครู มีทักษะในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิด การบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) แนวคิดระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) และแนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning) มาใช้ในกระบวนการผลิตนักศึกษาครูครั้งนี้ เพราะการชี้แนะ (Coaching) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้หรือสิ่งต่าง ๆ ระหว่างครูกับผู้เรียน โดยยึดวัตถุประสงค์ ในการเรียนรู้เป็นหลักในการเรียนการสอน (วรางคณา ภูศิริภิญโญ, 2561)

ทั้งนี้ การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญนั้น มุ่งเน้นพัฒนาสมรรถนะให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นครู โดยใช้ทักษะการเชื่อมโยง 3 ภาค ได้แก่ ภาควิชาความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ ผ่านทางแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ และก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญา และจิตวิญญาณ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์เล็งเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียน สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือนำมาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ ซึ่งกระบวนการผลิตนักศึกษาครูครั้งนี้ อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาครูต้องบูรณาการแนวคิดดังกล่าว มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และนิเทศนักศึกษาครู และขณะเดียวกันครูพี่เลี้ยงก็ต้องใช้การบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการโค้ชมาใช้ในการนิเทศนักศึกษาครูด้วย เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การโค้ชและการวิจัยเป็นฐาน เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายในของผู้เรียนเพื่อทำความเข้าใจภายนอก

โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนมีบทบาทในการแนะนำช่วยเหลือ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย ที่ต้องการด้วยตนเองโดยผู้สอนต้องได้รับการฝึกทักษะ การฟัง การถาม การชม และการสะท้อนซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้กระบวนการผลิตนักศึกษาครูมีสมรรถนะตรงตามหลักสูตรกำหนด อันจะส่งผลต่อคุณภาพของต่อไป

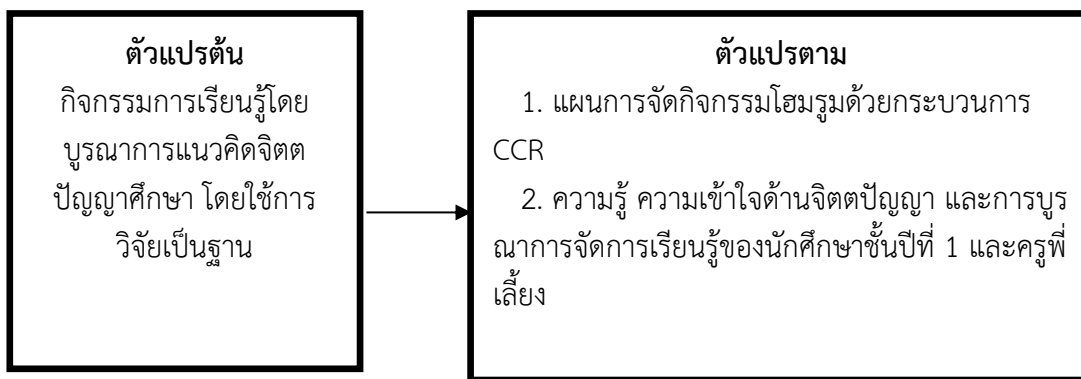
วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตครูคุณภาพฐานสมรรถนะโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการใช้การวิจัยเป็นฐานในการพัฒนา
- 2) เพื่อประเมินสมรรถนะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนากระบวนการผลิตครู คุณภาพฐานสมรรถนะโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน

ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ได้กระบวนการพัฒนานักศึกษาครูฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพ
- 2) อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การโค้ช และการวิจัยเป็นฐาน
- 3) อาจารย์นิเทศและครูพี่เลี้ยงมีการนิเทศโดยใช้การโค้ช
- 4) นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การโค้ช และการวิจัยเป็นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ สามารถที่จะนำมาใช้สอนในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้เรียนรู้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี สามารถเรียนรู้โดยไม่ต้องมีองค์ความรู้แต่อย่างใด ใช้กระบวนการปฏิบัติ เทคนิคสำหรับการปฏิบัติการ เพื่อไปสู่องค์ความรู้ที่ผู้ชี้แนะต้องการให้ผู้เรียนได้รับรู้ ความรู้จะเกิดจากการลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะการได้สอนหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้อื่นจะทำให้ผู้ที่ทำการถ่ายทอดองค์

ความรู้นั้นเกิดองค์ความรู้ในสิ่งที่ถ่ายทอดเกือบ 100% ดังนั้นเมื่อการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือการลงมือด้วยตนเอง จะทำให้เกิดองค์ความรู้กับผู้ลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะเรื่องของความเข้าใจในเนื้อหาหรือสิ่งที่ค้นพบในการปฏิบัตินั้น โดยในการปฏิบัติอาจจะมีการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่แม้ในตำราก็ไม่ปรากฏแต่อย่างใด ดังนั้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืน

ผู้ชี้แนะมีความเชื่อพื้นฐาน 4 ประการคือ ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ การเรียนรู้สามารถเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ชี้แนะและผู้ถูกชี้แนะ นอกจากนี้การเรียนรู้ทำให้เกิดการก้าวออกจากพื้นที่ปลอดภัยหรือ Safe Zone เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่จะเกิดขึ้นจากกันหลุดพ้นจากการครอบงำตามความเชื่อเดิม และการเรียนรู้ไม่ได้เกิดเฉพาะการอ่านหนังสือหรือการฟังจากผู้รู้เท่านั้น การลงมือปฏิบัติจริงจะทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืนต่อผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ ได้มีการนำเสนอหลักการพื้นฐานที่ผู้ชี้แนะสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการชี้แนะสำหรับการจัดการเรียนการสอน โดยผู้ชี้แนะจะต้องสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจกับผู้ถูกชี้แนะเสียก่อน ด้วยความสัมพันธ์และความไว้วางใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการชี้แนะ หากผู้ถูกชี้แนะไม่มีความไว้วางใจต่อผู้ชี้แนะ การดำเนินการต่อไปในอนาคตอาจจะเกิดปัญหาได้ในที่สุด ดังนั้นก่อนที่จะลงมือทำการชี้แนะจะต้องมีกระบวนการสร้างความไว้วางใจ รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ถูกชี้แนะให้ดีเสียก่อน จากนั้นจะต้องใช้การเสริมพลังให้กับผู้ถูกชี้แนะ โดยเฉพาะเรื่องของการสร้างความมั่นใจด้วยคำพูดเชิงบวก หรือการใช้คำพูดในลักษณะของกัลยาณมิตรต่อกัน เพื่อลดช่องว่างหรือกำแพงระหว่างผู้ชี้แนะกับผู้ถูกชี้แนะให้ลดลง ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมไปถึงก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย อีกทั้งยังสามารถดึงศักยภาพของผู้ถูกชี้แนะออกมาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบจะช่วยให้เกิดการคิดถึงกระบวนการทำงาน เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น โดยในระยะแรกผู้ถูกชี้แนะจะไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่ผู้ชี้แนะได้แนะนำไป แต่เมื่อผู้ถูกชี้แนะได้มีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จะทำให้ผู้ถูกชี้แนะสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ขึ้นอยู่กับทักษะหรือความสามารถของแต่ละคน ที่สามารถปรับตัวหรือเข้าใจตามที่ผู้ชี้แนะได้แนะนำให้ปฏิบัติ ทั้งนี้กระบวนการชี้แนะจึงเป็นการพัฒนาในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง ในการชี้แนะนำจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยทั้งผู้ชี้แนะและผู้ถูกชี้แนะจะต้องมีทิศทางในการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถที่จะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้ในหลากหลายช่องทาง ซึ่งผู้ถูกชี้แนะกับผู้ชี้แนะจะต้องมากำหนดเป้าหมายหลักร่วมกัน และร่วมด้วยช่วยกันในการฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อไปถึงจุดหมายหมาย นอกจากนี้ผู้ชี้แนะนำจะต้องชี้แนะในกระบวนการที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการชี้แนะจนกระทั่งผู้ชี้แนะสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องแล้ว จะต้องมีการประเมินผลโดยใช้กระบวนการทบทวนและสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการชี้แนะ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงข้อดี ข้อด้อย รวมไปถึงแนวทางในการปรับปรุงของผู้ถูกชี้แนะหรือผู้สอน เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ในช่วงต่อไป โดยการทบทวนและสะท้อนผลการดำเนินการนั้น ทั้งผู้ชี้แนะและผู้ถูกชี้แนะจะต้องมีการเปิดใจ ยอมรับคำชี้แนะของกันและกัน เพื่อที่จะสรรสร้างแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีการชี้แนะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2558) เสนอถึงวิธีการชี้แนะให้กับคุณครูหรือผู้ถูกชี้แนะ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมตามสถานการณ์และกลุ่มผู้เรียน ประกอบไปด้วยการชี้แนะทางปัญญา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครูสามารถเกิดกระบวนการรู้คิด กระบวนการทางปัญญา มากกว่าที่จะใช้ผลงานหรือพฤติกรรมที่แสดงออก (Costa and

Garmston, 2002) การชี้แนะแบบเน้นผลงาน โดยเป็นการชี้แนะเชิงเทคนิคเพื่อให้ครูหรือผู้ถูกชี้แนะสามารถนำความรู้ทักษะหรือนวัตกรรมไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน การชี้แนะเชิงวิชาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการสอนตามจุดเน้นที่ต้องการให้ดียิ่งขึ้น หรือเกิดอัตลักษณ์ในการสอนของตนเอง และการชี้แนะเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาสำหรับการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้กระบวนการชี้แนะยังมีการใช้รูปแบบโดยมีเพื่อนเป็นตัวช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการชี้แนะซึ่งกันและกัน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาของชั้นเรียนในแต่ละระดับได้ รวมไปถึงวิธีการแก้ไขปัญหาของชั้นเรียนในแต่ละระดับ (Gottesman, 2000)

ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เป็นสิ่งที่พัฒนาควบคู่มากระบบการชี้แนะ โดยจะมีผู้ชี้แนะหรือครูทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ที่ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง สำหรับการดำเนินการระบบพี่เลี้ยงในโรงเรียนของประเทศไทยมีรูปแบบการดำเนินการครั้งที่ 8 เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2558) โดยรูปแบบไม่เป็นทางการนั้นจะเป็นลักษณะของการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้ที่มีองค์ความรู้ หรือมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาอย่างชำนาญ ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับครูในโรงเรียน หรือครูที่ได้รับการบรรจุเข้ามาใหม่ อาจจะใช้เป็นลักษณะของครูต้นแบบ ส่วนระบบพี่เลี้ยงแบบเป็นทางการจะพบในสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่ ที่มีระบบบริหารงานที่สลับซับซ้อน โดยจะมีการตั้งคณะพี่เลี้ยงสำหรับดูแลทางด้านวิชาการให้กับครูในโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีระบบการบริหารที่เป็นลักษณะสายชั้น ประกอบไปด้วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าสายชั้น คอยดูแลทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ครูที่อยู่ในระดับสายชั้นด้วยกัน ที่อยู่ในระดับหมวดวิชาด้วยกัน เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

Miller (2002) ได้แบ่งระบบพี่เลี้ยงไว้ 5 รูปแบบ ประกอบด้วย ระบบพี่เลี้ยงแบบดั้งเดิม เป็นลักษณะของการดูแลแบบตัวต่อตัว โดยผู้ที่มีประสบการณ์จะเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำหรือถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับครูหรือผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่า ซึ่งจัดว่ามีประสบการณ์น้อยกว่า พี่เลี้ยงแบบดั้งเดิมนี้จะมีบทบาทเป็นลักษณะต้นแบบให้กับผู้ที่ได้รับความดูแล จะมีการอยู่ร่วมกันแบบกัลยาณมิตรและใกล้ชิดกันมากขึ้น ระบบพี่เลี้ยงแบบกลุ่ม โดยจะมีผู้ที่มีประสบการณ์คอยทำหน้าที่พี่เลี้ยงเพื่อดูแลครูหรือผู้ที่มีประสบการณ์น้อยในลักษณะ 1 คน ต่อกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมีขนาดจำนวนคนไม่มากนัก เพื่อสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยผู้ที่เป็นพี่เลี้ยงนั้นจะมีลักษณะความเป็นอาวุโสและมีประสบการณ์ได้รับการยอมรับนับถือจากผู้ที่ได้รับการชี้แนะ ระบบพี่เลี้ยงแบบเพื่อน ซึ่งจะใช้ความสัมพันธ์แบบเพื่อนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลการปฏิบัติการร่วมกัน เหมาะสำหรับการใช้ในกลุ่มที่ไม่ให้ความไว้วางใจผู้ใหญ่ หรืออาจใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาในกลุ่มประเด็นอ่อนไหว เช่น เพศ ยาเสพติด เป็นต้น และระบบพี่เลี้ยงที่มีความสำคัญในระยะยาว รูปแบบนี้จะคล้ายกับพี่เลี้ยงแบบดั้งเดิม จะนำมาใช้กับกลุ่มที่ยึดติดหรือมีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างยาก โดยพี่เลี้ยงจะคอยๆ ซึมซับประสบการณ์หรือรายละเอียดลงไปให้กับกลุ่มที่ถูกชี้แนะเพื่อเกิดการปรับเปลี่ยนอย่างช้า ๆ

Hudson (2007) ได้มีการเสนอคุณลักษณะของพี่เลี้ยงสำหรับการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา จะต้องมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับงาน พร้อมทั้งจะเสียสละเวลามาช่วยงานส่วนรวม การเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน รวมไปถึงการสื่อสารกับผู้ที่ถูกชี้แนะหรือผู้ที่เป็นลูกทีม สามารถระดมความรู้และทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด เป็นที่น่าไว้วางใจ มีลักษณะความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่ได้รับการดูแลหรือผู้ที่ถูกชี้แนะ สามารถรวมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำเอาวิธีการหรือกระบวนการใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ไม่ทิ้งผู้ที่ถูกชี้แนะกลางทางหรือในระหว่างที่เกิดปัญหา เพื่อเอาตัวรอดจากปัญหาเหล่านั้นเพียงผู้เดียว

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยกันใช้วิจัยเป็นฐาน เป็นการใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนสามารถที่สร้างระบบคิดและทักษะการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ โดยมีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักวิจัยเข้าไปด้วย โดยมีการสร้างโจทย์หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดโจทย์การวิจัย โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหรือผู้ที่แนะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากกระบวนการทดลอง การปฏิบัติจริง ของผู้เรียน ส่งผลทำให้เกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์และแยกแยะ รวมไปถึงความสามารถในการสังเคราะห์ประเด็นที่เกิดขึ้น สุธีระ ประเสริฐสรณ์ (2555) ได้กล่าวว่าระบบการศึกษาของไทยมีการนำเอาโครงการมาใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้เกิดประสบการณ์จากการปฏิบัตินำไปสู่การเรียนรู้ในห้องเรียน ก่อให้เกิดผลงานของเด็กนักเรียนในลักษณะของชิ้นงาน นอกจากจะได้ชิ้นงานแล้วยังเกิดทักษะบางประการ ไม่ว่าจะเป็น การทำงานกลุ่ม ความรับผิดชอบ การแบ่งหน้าที่ การบริหารเวลาของนักเรียน อีกทั้งยังสามารถบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้อีกด้วย พร้อมกับการคิดอย่างเป็นระบบของนักเรียน ส่วนไพโรจน์ ศิริรัฐ (2555) กล่าวว่าด้วยการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐานนั้นทำให้ผู้เรียนก้าวพ้นการเรียนรู้แบบเดิม ที่เน้นความจำมากกว่าทักษะกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านอื่นตามมา ไม่ว่าจะเป็นด้านการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงคุณธรรมด้านอื่นที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ด้วยการวิจัย ก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการคิดการตัดสินใจ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะยาวและปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดความสมดุล 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดกระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง และแนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้เพื่อจัดการเรียนการสอน ในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการปรับพฤติกรรม สร้างแรงจูงใจของผู้เรียนจากการปลูกฝังจากภายใน โดยเริ่มจากการนำเอามาใช้ในการเรียนรู้ตนเอง เพื่อนำไปสู่กระบวนการคิดหรือออกแบบการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน โดยมีครูหรือผู้ที่พี่เลี้ยงคอยให้คำชี้แนะเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่ได้จากการใช้กระบวนการวิจัย หรือกระบวนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ในการแสวงหาคำตอบที่เกิดจากการตั้งคำถามของผู้เรียน โดยมีผู้ชี้แนะหรือพี่เลี้ยงคอยกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถาม เพื่อนำพาไปสู่การพิสูจน์หาคำตอบในแต่ละคำถามที่เกิดขึ้น โดยจะส่งผลทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดนี้ไปพร้อมกัน

สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ แนวคิดทั้ง 3 จะถูกนำมาใช้สำหรับการพัฒนานักศึกษาคณะครูฐานสมรรถนะ โดยจะมีการนำเอากระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา รวมไปถึงเทคนิคกระบวนการทางจิตศึกษา มาใช้สำหรับการพัฒนานักศึกษาคณะครู เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากภายในของตัวนักศึกษาคณะครู เข้าใจในบทบาทของครูต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชั้นเรียน สามารถที่จะนำเอาองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ภายในของตนเอง สื่อสารและถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการหรือเทคนิคในการชี้แนะ โดยทำหน้าที่ในลักษณะของการเป็นโค้ช เป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเทคนิคที่เกิดจากการเลือกของนักศึกษาคณะครูที่มีการทดลองเทคนิคกระบวนการสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในชั้นเรียน โดยมีการปรับปรุงจัดการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง เพื่อให้กิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานการณ์ปัจจุบัน และปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนขณะที่นักศึกษาคณะครูปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งเป็นเทคนิคหรือกระบวนการเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ผู้เรียน รวมไปถึงสถานการณ์หรือปัญหาในชั้นเรียน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการวิจัยหรือทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตครูคุณภาพฐานสมรรถนะตามแนวทางการบูรณาการ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตครูคุณภาพฐานสมรรถนะโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และการใช้การวิจัยเป็นฐานในการพัฒนา และประเมินสมรรถนะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนากระบวนการผลิตครู คุณภาพฐานสมรรถนะโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน มีวิธีการดำเนินการดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จำนวน 28 คน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษาจำนวน 5 คน และครูพี่เลี้ยงจำนวน 28 คน เท่ากับจำนวนนักศึกษาที่ออกไปฝึกประสบการณ์ในโรงเรียน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือซึ่งเป็นแบบประเมิน 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 สำหรับให้กลุ่มตัวอย่างประเมินตนเองในการจัดกิจกรรมโฮมรูมด้วยกระบวนการจิตศึกษา นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จัดกิจกรรมโฮมรูมโดยใช้กระบวนการศึกษา โดยในครั้งแรกนั้นได้มีการจัดกิจกรรมจำนวน 2 ครั้ง โดยเมื่อมีการจัดกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วในครั้งที่ 1 ผู้นำในการทำกิจกรรมจะมีการประเมินตนเอง ตั้งแต่ช่วงก่อนทำกิจกรรม ระหว่างทำกิจกรรม และหลังทำกิจกรรม โดยในช่วงก่อนทำกิจกรรมนั้นกลุ่มตัวอย่างได้มีการศึกษาสภาพในชั้นเรียนก่อนที่จะมีการออกแบบจัดทำแผนกิจกรรมโฮมรูม พร้อมกับศึกษาสภาพปัญหาที่พบในชั้นเรียนร่วมกันไปด้วย

ชุดที่ 2 สำหรับการประเมินการจัดกิจกรรมโฮมรูมด้วยกระบวนการจิตศึกษา ระบบพี่เลี้ยง และกระบวนการใช้งานวิจัยเป็นฐาน โดยให้ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศเป็นผู้ประเมิน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

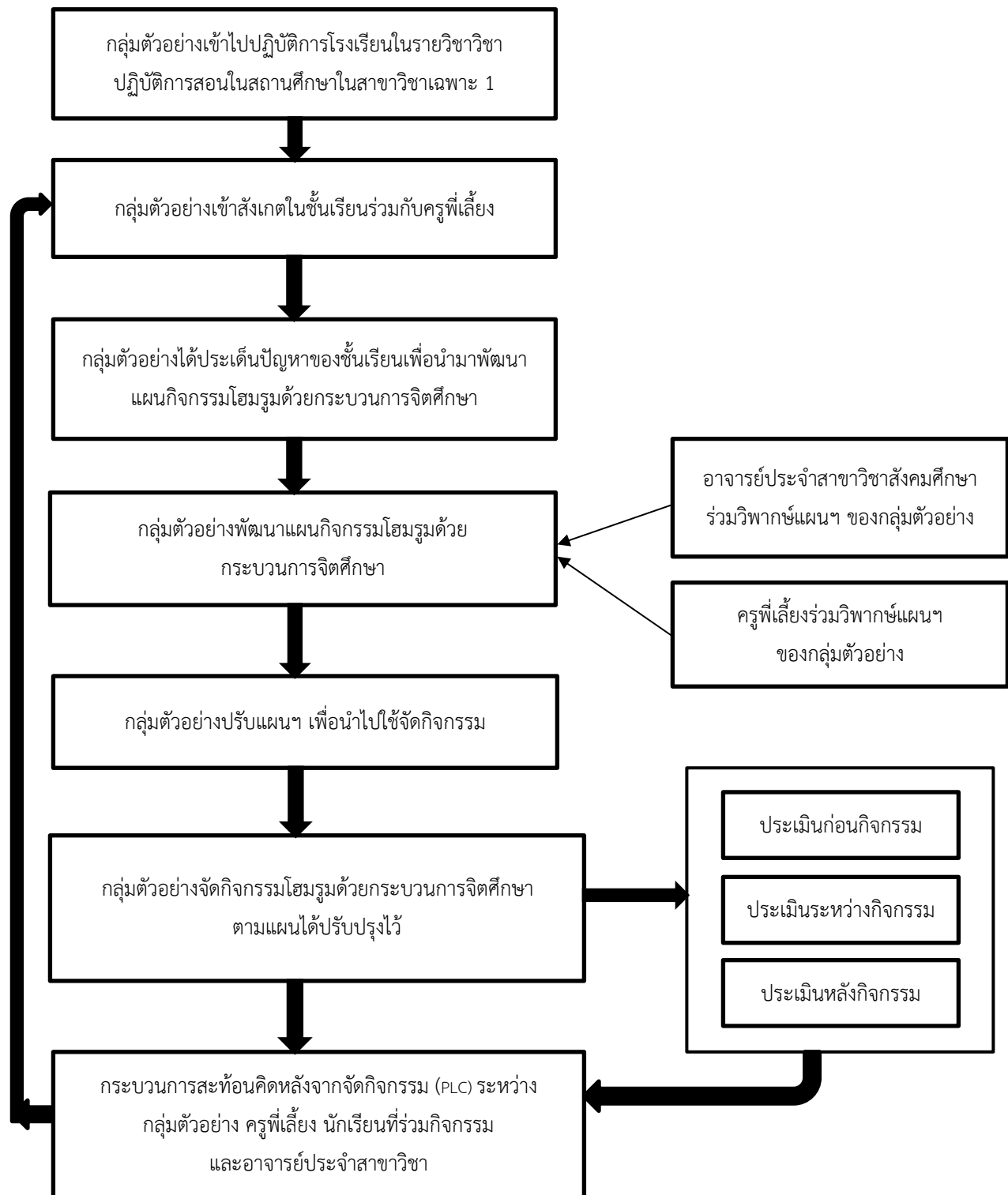
1) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษาจำนวน 28 คน เนื่องจากสาขาวิชาสังคมศึกษาได้มีการจัดทำกิจกรรมจิตศึกษาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี เน้นกระบวนการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และอาจารย์ในสาขาวิชาสังคมศึกษาสามารถเป็น Coach ให้กับนักศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างทีมสำหรับการจัดการเรียนรู้แบบจิตศึกษา-จิตตปัญญาศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาสาขาวิชาอื่นที่มีความสนใจอีกด้วย

2) คัดเลือกโรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู แล้วทำข้อตกลงความร่วมมือกับโรงเรียน โดยกำหนดให้เป็นโรงเรียนร่วมผลิตนักศึกษาครู แล้วพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องแนวคิดจิตศึกษา-จิตตปัญญาศึกษา การ Coach และการวิจัยเป็นฐานให้กับครูพี่เลี้ยง หรือครูในโรงเรียนเครือข่ายร่วมพัฒนา

3) ประชุมเตรียมความพร้อมโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และจัดอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การเป็นพี่เลี้ยงสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับครูพี่เลี้ยง อาจารย์ประจำสาขาวิชา อาจารย์ผู้สอนรายวิชาชีพครู และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา

4) นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมอบหมายให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมโฮมรูมด้วยกิจกรรมด้านจิตตปัญญาศึกษา สำหรับการจัดกิจกรรมโฮมรูม โดยให้พัฒนาจำนวน 2 แผน เพื่อนำไปใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมจำนวน 2 ครั้ง

5) นักศึกษาเข้าสู่เหตุการณ์จัดกิจกรรมโฮมรูมของครูพี่เลี้ยง เพื่อนำเอาประเด็นในชั้นเรียนมาพัฒนาแผนโฮมรูมของตนเองสำหรับพัฒนาผู้เรียนหรือแก้ไขปัญหาของผู้เรียนในชั้นเรียน โดยมีครูพี่เลี้ยงเป็น Coach ในการจัดทำแผนกิจกรรมโฮมรูมโดยใช้จิตตปัญญาศึกษา จากนั้นให้นักศึกษาทำการประเมินตนเองก่อนใช้แผนโฮมรูม (BAR) ครั้งที่ 1 หลังจากนั้นนำเอาแผนไปใช้ในการจัดกิจกรรมโฮมรูมครั้งที่ 1 และทำการประเมินผลหลังจากมีการทำกิจกรรมเสร็จแล้ว (AAR) โดยมีนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และนักเรียน ร่วมกันประเมินตามแบบประเมินที่จัดทำไว้ จากนั้นนำเอาผลการประเมินครั้งที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดกิจกรรมโฮมรูมครั้งที่ 2 และนำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมโฮมรูมครั้งที่ 2 โดยก่อนที่จะจัดกิจกรรมโฮมรูมทำการประเมินก่อนทำกิจกรรม (BAR) เสียก่อน จากนั้นค่อยไปจัดทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ เมื่อจัดกิจกรรมครั้งที่ 2 เสร็จแล้วทำการประเมินหลังการทำกิจกรรม (AAR) โดยมีนักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และนักเรียน ร่วมกันประเมินผลของการจัดกิจกรรมโฮมรูม ปัญหา อุปสรรค รวมไปถึงแนวทางที่ต้องปรับปรุง รวมไปถึงความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมโฮมรูมด้วยกระบวนการจิตศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาระบบพี่เลี้ยง และการใช้การวิจัยเป็นฐานมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน การนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการพัฒนาระบบพี่เลี้ยง มีการประชุม อบรมและชี้แจงทำความเข้าใจ โดยเริ่มจากโรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพของคณะครุศาสตร์ ครูพี่เลี้ยงมีการเรียนรู้ไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งร่วมวางแผนการจัดกิจกรรม และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะที่บูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐานเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนานักศึกษาโดยใช้กระบวนการจิตศึกษา/จิตตปัญญาศึกษา เพื่อให้เกิดเรียนรู้ความเป็นตัวตนของตนเอง ความรู้เท่าทันผู้อื่น การคิดไตร่ตรองเพื่อให้เกิดการใคร่ครวญในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการคิด การวิเคราะห์ และแยกแยะในประเด็นทางสังคมที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของประเวศ วะสี (2550) ซึ่งนักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ตัวตนของตัวเอง สามารถรู้เท่าทันผู้อื่น พร้อมกับเกิดทักษะการคิดไตร่ตรองเพื่อสามารถใคร่ครวญในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเอาไปใช้ในการจัดกิจกรรมโฮมรูมด้วยกระบวนการศึกษา/จิตตปัญญาศึกษา ให้กับนักเรียนในชั้นเรียนอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ เหมาะสมกับช่วงวัย รวมไปถึงเหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนด้วย การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตศึกษา/จิตตปัญญาศึกษา ด้วยการนำไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง มีความเข้าใจ เกิดกระบวนการไตร่ตรอง กระบวนการคิดอย่างใคร่ครวญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจักรกฤษณ์ จันทะคุณ (2560) ที่พบว่ามีผู้นำเอากระบวนการจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้แบบใคร่ครวญ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การที่ลงมือปฏิบัติแล้วทำให้นักศึกษาเกิดการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะมีการสำรวจความต้องการในการจัดกิจกรรมโฮมรูมก่อน จากนั้นค่อยไปพัฒนาแผนการจัดการกิจกรรมโฮมรูมตามความต้องการของนักเรียนในชั้น เมื่อผู้เรียนมีการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาแล้วจะเกิดการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงสามารถพัฒนากิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้นอีกด้วย สำหรับทักษะการเป็นพี่เลี้ยงนั้นนักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้แสดงออกถึงทักษะการเป็นพี่เลี้ยง อย่างชัดเจนโดยเฉพาะการแนะนำหรือการชี้นำประเด็นให้เกิดกระบวนการคิด การสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองให้กับนักเรียน การแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนในลักษณะแบบส่วนตัว ซึ่งเป็นทักษะที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติการเป็นพี่เลี้ยงด้วยตนเองของนักศึกษา ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ เกิดความเข้าใจในหลักการเป็นพี่เลี้ยง กระบวนการจิตศึกษา/จิตตปัญญาศึกษา ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะพื้นฐานการเป็นพี่เลี้ยงของ Thrope and Clifford (2003) ที่กล่าวว่า การเป็นพี่เลี้ยงสามารถทำได้ด้วยกันสี่แนะ หรือกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดโดยใช้คำถาม หรือคำพูดที่กระทบกับความรู้สึกจนทำให้เกิดกระบวนการคิด นอกจากนี้ยังต้องมีการคิดนอกกรอบ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการทำงานในการเตรียมกิจกรรมโฮมรูมของนักศึกษา ที่ได้มีการสำรวจความต้องการการทำกิจกรรมโฮมรูมของนักเรียน ก่อนที่จะนำมาพัฒนาเป็นแผนกิจกรรมโฮมรูม และนำไปใช้จัดกิจกรรมจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการพัฒนาโรงเรียนที่ใช้กิจกรรมจิตศึกษา/จิตตปัญญาอย่างจริงจัง เพื่อรองรับการทำกิจกรรมของนักศึกษา รวมไปถึงสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ การเลือกกลุ่มตัวอย่างควรคำนึงถึงทักษะอื่นด้วย เช่น กระบวนการทำวิจัย ที่มีทักษะกระบวนการที่ค่อนข้างยากสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ควรขยายการศึกษาไปยังสาขาวิชาอื่น เพื่อเป็นการสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2562. **มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศาสตร์และศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จักรกฤษณ์ จันทะคุณ. 2560. “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนิสิตครู มหาวิทยาลัยพะเยา.” *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*. 10 (4), 186, 199.
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. 2558. “ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring). 9 วิธีสร้างครูสู่ศิษย์: เอกสารประมวลแนวคิดและแนวทางพัฒนาวิชาชีพครูสำหรับคณะทำงาน”. *โครงการพัฒนาระบบกลไกและแนวทางหนุนเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียน*. (อัดสำเนา).
- ประเวศ วะสี. 2550. *มหาวิทยาลัยไทยกับจิตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและแผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ.
- ไพโรจน์ ศิริรัฐ. 2555. *การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานฐานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วรางคณา ภูศิริภิญโญ. 2561. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน และระบบพี่เลี้ยงเพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาวิชาชีพครูสาขา ภาษาอังกฤษสู่ชุมชน”. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*. 10 (2), 97-112.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. 2555. *โครงงานฐานวิจัย: กระบวนการเรียนรู้ใหม่ของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Costa, A.L. and Garmston, R.L. 2002. *Cognitive Coaching: A foundation for renaissance Schools*. (2nd ed.) Massachusetts : Christopher-Gordon.
- Gottesman, B. 2000. *Peer coaching for educators*. Lanhan : The Scarecrow.
- Hudson, Peter B. 2007. “Examining mentors' practices for enhancing preservice teachers' pedagogical development in mathematics and science”. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*. 15(2): 201-217.
- Miller, A. 2002. *Mentoring student & young children: A handbook of effective practice*. London: Kogan page.
- Thrope, S. and Clifford, J. 2003. *The coaching handbook: An action kit for trainers & managers*. London: Kogan Page.